

právě spravedlivě – 17 *se obchoditi* zabývati se – 18 *z nakaženie* pro zkažení, zkaženost – 19 *on onen*; *radče* raději; *ano lép stane* smysl: neboť to lépe vyjde (než za požadovanou cenu) – 23 *měhoděk* (z *měj ho diek*) díky, sláva – 24 *anat* (ustrn. m. *ano*) jak; *hyzditi* haněti – 26 *toho* z toho

27: volně podle Ž. 70, 16 – 29 *šantročnī* podvodní – 29-30: Sir. 26, 28 – 30 *aby nezmeškal* aby nezanedbal, nepřipravil se o... – 31 *zklamávajíc* oklamávající, podvádějící – 32 *v Dekretu*: v Dekretu Graciánově (Friedb. 1, 736)

36n. *druhé ... třetie* za druhé, za třetí – 37 *jest slušné* sluší se pro... – 38: 2 Tim. 2,4; *rytěřovati* býti vojákem, sloužiti – 39 *jedva* sotva, stěží

43 *Aristoteles*: narážka na 5. knihu Etiky Nikomachovy, kde se mluví o potřebě výměny a peněz; *kupčiti* kupovati, nakupovati – 45 *hledí konce* potřebného přihlíží k účelu – 47 *nehledí* nesnaží se o... – 48 *žoldu* platu, mzdy – 50 *překúpeš*, ani *kúpě přičinī*, ani *polepši* když odkoupí, ani nepřidá zboží, ani nezlepší – 52 *aby ztskal* aby měl zisk – 53 *nuž se v šantroky a v přemykánie* honem, vzhůru do podvodů a do překupování – 55 *Krysostomus*: Jan Zlatoustý; cit. Opus imperfectum in Matthaem (Nedokončený výklad Matoušova evangelia; PG 56,839)

56 *jest-li toto je-li* tomu tak – 57 *než* ale – 58 *to to jsi*; *kúpi máš* máš zboží na prodej – 59 *ant poodtahuje* a on váhá, protahuje – 60 *pustil* pustil jsi, přenechal jsi – 62 *anof* když – 63 *by prodával* i kdybys prodával; *s věrovánim* se zapřísaháním

MARTIN LUPÁČ LIST KNĚZI ZACHEOVI

Martin Lupáč patřil sice k představitelům pražské strany, jeho stanovisko nebylo však tak vyhraněno jako např. Rokycanovo. Účastnil se husitského hnutí již jako student a v mnoha věcech sympatizoval se stranou táboorskou i jako farář v Chrudimi. Zúčastnil se basilejského poselstva, jehož jednání také vylíčil v Hádání o kompakzátech, a r. 1435 byl zvolen Rokycanovým zástupcem. V této funkci hájil husitské hnutí a jeho ideologii proti představitelům katolické církve (proti Mikuláši z Kusy r. 1452, proti papeži Piovi II. r. 1462) a ve svém polemickém boji pokračoval (např. kritikou Hilaria Litoměřického) až do své smrti r. 1468. Z jeho literárních prací je třeba dále uvést novou úpravu Nového zákona a latinský spis Contra papam (Proti papeži).

Ukázka z Lupáčova latinského listu, poslaného asi r. 1462 snad z Žatce do Prahy husitskému knězi polského původu Mikuláši Zacheovi, je invektivou proti slabosti a smířlivosti mírných kališníků. Lupáč proti nim útočí jak poukazováním na bojovnost husitského hnutí v jeho počátcích, tak kritikou neprůkazných argumentů, na jejichž základě si papež a římská církev osobují ideologickou nadvládu nad křesťanstvem. Součástí naší ukázky tvoří vylíčení parodistického odpustkového průvodu z r. 1412, uspořádaného Voksou z Valdštejna.

Říká se: „Běda zvráceným pikartům, kteří podle své tělesnosti usilují všemožně zvrátit cestu boží.“ Ale já říkám: Běda největším škůdcům a nestoudníkům, zvrhlíkům našim, ačli si zasluhují být nazýváni našimi! Cožpak jsme vždycky nehlásali, že ta sběh římská je synagogou satanovou a nevěstkou z Apokalypsy, cožpak jsme to rozumovými důvody nedokázali

a nevyčistili jsme v jejím zájmu antikristy až do nejspodnějšího kalu? A přece, ejhle, rozhlédni se kolem a viz ducha závratí téměř u všech našich kněží, kterak o závod spěchají, aby se právě s touto nevěstkou srovnali v jejích obřadech, ozdobách, nádheře, v jejích křicích, varhanách, rubrikách, kropáčích, a jak veškerou tělesnou a světskou výzdobu, která chlá-
10 cholí lid, co nejvíce a bez přestání zvyšují, pokládajíce ji za velikou slávu. Zatímco se o nich říká: *Srovnávají se s církví svatú a vieru krásně vedú, službu boží i rády všeciky cirkve svaté držíe*, je celá tato sláva uvnitř i zevně slávou židovských chlapců. Chlapci sami se řídí potleskem lidu, starci -
15 chlapci pak se řídí podle chlapců ve všem všudy. A již se nestydí ani za svatokupectví, ani za náboženské pověry, a s jedinou výjimkou přijímání z kalicha ve všem ostatním jsou zajedno s nejvyzývavější nevěstkou. Proto není divu, že se již mnoho prostáček vrací k ní a odstupuje od kalicha. Proč by totiž měli chtít být poslední, když vidí, jak kněží v naprosté při-
20 způsobivosti chvátají k papeži? Laikové je totiž chtějí předběhnout a nezanedbat přízeň Antikristovu. Běda rakům lezoucím nazpátek a neuvažujícím, že z vnuknutí ducha svatého řekl Apoštol (Gal. 2): „Budu-li to, co jsem zbořil, opět zase vzdělávati, přestupníkem sebe činím.“ Běda přestupníkům!

25 Vzpomínám oněch dní, kdy pražský arcibiskup Zbyněk se svými preláty, kteří tehdy ještě vesměs plně stáli v svých mocných hodnostech, léta páně 1408 na Malé Straně spálil knihy Jana Viklefa jako kacířské, vydav pod trestem vyobcování z církve zákaz, aby se nikdo neopovažoval ani ty knihy číst, ani podle nich učit, nýbrž aby je všechny snesli k spálení. I já
30 jsem tenkrát přišel do Prahy a osobně jsem byl přítomen. A tu hned po spálení řečených knih studenti i stateční profesori, jakož i ostatní, jejichž srdci se dotkl bůh, ve velikém počtu se rychle sešli ve zbroji, a sehnavše okázaly dvousprežný vůz s koňmi, naložili jej papežskými bulami navrch i kolem dokola, takže odevšad visely veliké pečeti červené i olověné; na-
35 horu pak na ty buly posadili ženu vyzývavě vyzdobenou, která zlatem i drahými kameny sváděla lidi, anebo snad žáka přestrojeného za nevětku a napodobujícího ji posuňky i ústrojem, přičemž tato postava byla ozdo-
40 bena na rukou i na krku stříbrnými zvonečky, jakých se tenkrát běžně užívalo, a jimi cinkala. Posléze vůz sám, takto vyšňořený, vozili s ohromným křikem po ulicích a po náměstí Starého Města pražského. Potom na náměstí v blízkosti králova dvora před Novým Městem spálili ty buly na
45 potupu všech prelátů a na potupu římské nevěstky. A to učinili na oplátku za spálení knih samého Jana Viklefa. Kraloval tenkrát král Václav a snad k tomu i přihlížel, z prelátů se o tom přesvědčili beze vší pochybnosti všichni až do toho posledního. Z našich kněží tehdy nekázal nikdo, jenom mistr Jan Hus v Betlémě, vysoké učení pražské nebylo ještě rozptýleno, všechny čtyři národy stály tehdy mezi množstvím diváků, konšelský úřad

měli ve svých rukou Němci, po celé Praze se uplatňovala papežská vyobcování, v týchž rukou byla i veškerá soudní moc a preláti rozkazovali kdekomu. A ejhle, jaký to byl zápal a odvaha věrných, že zcela veřejně odsoudili celý římský dvůr jako nevěstku, která vskutku vínem své prostituce nebezpečně opila celý svět! Nyní však, když mezitím bylo mnohonásobně dosaženo vítězství nad samou nevěstkou, nyní, kdy kraluje král Jiří, kdy jsou u moci naši konšelé, páni i kněží, kterýpak kazatel se odváží nazvat římskou církev synagogou satanovou a nevěstkou sedící nad mnohými vodami, ohlupující všechny lidi, anebo Antikristem nebo šelmou ozbrojenou desíti rohy a všechny její zákony prohlásit za pouhé lovecké sítě, ba dokonce jen za pavučiny? Kde je naše odvaha? Kde duševní síla? Běda, jasně je vidět, že my, vítězové, opuštění a zbaveni ducha statečnosti, jsme od přemožených přemáháni. Celá jejich výstroj, jak shledáváme, je jak u nich, tak i u našinců čím dále tím více ctěna a rozmnožována a lid právě na ní již zakládá své spasení. Kdo se, prosím, odváží v Praze kázat o tom, že neexistuje žádná kanonicky uznaná součást Písma o Petrovi, že by byl kdy v Římě a to město vůbec viděl. A přece, jestliže chcete potírat Antikrista, nutně musíte přijít k tomuto začátku, poněvadž v tom spočívá základ všech základů Římanů samých, že bez nich nebude nikdo spasen, a všechna vážnost Říma je v plnosti moci a milostí atd., protože „tam je sídlo Petrovo, tam byl umučen“. A přece o tom není vůbec žádného svědectví Písma. Tudiž jak snadno se to dokazuje, stejně snadno se to i vyvrací, jak říkají blahoslavení Otcové. Vy však držíte jako článek víry, že byl Petr v Římě umučen, a stáda vás poslouchají a tak i věří. Není proto divu, že se přijímá za víru i stavba nad tímto základem, to jest všecko papežské. Ty však, milý muži, uť tak, drž tak a v kázáních uváděj, že žádné Písmo svaté nesvědčí, že Petr v Římě kdy byl.

4 *synagogou satanovou a nevěstkou z Apokalypsy*: podle Zjev. 2, 9 a 17,1n. – 12-13 *Srovnávají se...*: celá věta zapsána česky v jinak latinském listě – 25 *Zbyněk*: Zbyněk Zajíc z Hazmburka, arcibiskup pražský v l. 1403-1411 – 26 *léta páně 1408*: Lupáč omylem paměti kladl spálení knih Viklefových, k němuž došlo teprve 16. července 1410, již do r. 1408; není to pouhý omyl rukopisného zápisu, protože i dále je zcela zřejmé, že Lupáč umisťoval událost mylně do doby před vydáním Kutnohorského dekretu z r. 1409 – 41 *králova dvora*: staroměstský králův dvůr v místech dnešního Obecního domu – 46 *nebylo ještě rozptýleno*: tj. odchodem cizích studentů a mistrů r. 1409 – 47 *čtyři národy*: universitní národnostní skupiny (česká, bavorská, saská a polská), jak tomu bylo před vydáním Kutnohorského dekretu z ledna r. 1409 (v. zde s. 389) – 63 *neexistuje žádná kanonicky uznaná součást Písma o Petrovi*: v církvích uznaných biblických knihách není vysloveně uvedeno, že by Petr skutečně byl římským biskupem; protože na tomto tvrzení zakládali papežové své mocenské postavení, stala se tato otázka předmětem útoků proti němu; vědecky ji řešil v první třetině 16. stol. český humanista Oldřich Velenský z Mnichova – 67-68 „*tam je sídlo Petrovo...*“: patrně autorovo lapidární shrnutí názoru, jímž argumentovala římská církev